

TRANSILVANIA.

FOI'A ASOCIATIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATUR'A ROMANA si CULTUR'A POPORULUI ROMANU.

ANULU ALU X-^{LEA}

1877.

Editoriu: comitetulu asociatiunei.

Redactoriu: secretariu alu asociatiunei G. Baritiu.

BIBL. UNIV. CLUJ-NAPOCA
Nr. 4790.-1941.

BRASIOVU.

In tipografi'a Römer & Kamner.

SUMARIULU

materiiloru coprinse in acésta Fôia pe a. 1877.

	Nr. foiei		Nr. foiei
Documentu despre starea locuitoriloru din muntii apu- seni ai Transilvaniei, adeca memorialu din 1852 de prot. Sim. Balintu	1	Epistole de ale repausatoriloru, cu prefatiune, din colec- tiunea lui G. Baritiu	15
Starea instructiunii publice in Ungari'a si Transilva- ni'a de G. B.	1	Ioanu Maiorescu catra Guberniulu provisoriu alu Ro- maniei, de dato Sibiiu 1 2 et 10 Iuliu 1848 st. v.	15
Vitalitatea gentei romane si cei trei apostoli ai roma- niloru de Arseniu P. Bunea	1	Eftimie Murgu catra Nicolae Balcescu de dato Pest'a 8/20 Iuliu 1848	16
Siematismu bisericescu alu archidiecesei de A-Iuli'a pe 1876	1 (2)	Ioanu Maiorescu catra G. Baritiu, de dato Vien'a 7/19 Maiu si alt'a din 12/24 Augustu 1849.	17
Universitatile Austriei propriu dise	1	Ioanu Maiorescu catra acelasi din Vien'a 2 Sept., din Sibiiu 6/18 Nov. 1849 si desarmarea	17
Foile periodice romanesci in Transilvani'a si Ungari'a in anulu 1876, numerulu loru	1	Georgie Pantazi catra G. Baritiu din Vien'a 15/3 Ia- nuariu 1848, 4 Iuniu 1849 si din Sibiiu 10/22 Dec. et 15/27 Dec. 1849	17
Documente istorice din 1848 et 1849 seri'a a dou'a cu prefatiunea redactiunii:	2	Vasilie Maiorescu catra G. Baritiu, din Bucuresci	17
Ludovicu Kossuth gubernatoriu alu Ungariei câtra de- putatulu Ioanu Dragosiu. Acelasi câtra Emericu Hatvani	2	Vas. Maiorescu catra A. T. Laurianu din Blasiu 25/13 Nov. 1849	18
Testamentulu lui Bas. Basiota-Motiu Dembulu si Ama- lia Basiota n. Szabo, din 1875	2	Parochulu Stef. Lud. Roth catra G. Baritiu, Meschen 20 März 1848	18
Starea instructiunii publice in Romani'a si proiectu de lege pentru modificarea localuriloru de scôle	2 3 4	Parochulu Moise Sora Noacu, catra G. Baritiu, din Careiulu mare, Maiu 21 et 26	18
O lacrima ferbinte de Iosifu-Sterca Siulutiu de Carpe- nisiu, schitie biografice si istorice	3-10	Formulariu de pasportu alu comitetului natiunii romane, subscrisu de Simionu Barnutiu	18
Influinti'a mameloru asupr'a educatiunii de I. Popu	3	Apellu dela Ioanu Dragosiu din Clusiu catra red. Ga- zetei, 3 Iuliu 1848	19
Ce diarie se cetimu?	3	Correspondentia despre adunarea a trei'a din Blasiu ca- tra red. Gazetei, 18/30 Sept. 1848	19
Romanulu in poesi'a sa poporale, de dr. Gr. Silasi (continuare din Nr. 23 a. 1876)	4-18	Starea instructiunii publice in Romani'a mica dupa acte oficiali in a. 1877	16
Apellu catra Români de Iosifu Simonffy comandante de brigada din 21 Iuniu 1849	5	Discursulu presiedentelului asociatiunii transilvane Iacobu Bologa tîenutu la deschiderea adunarei generale din Blasiu 5 Aug.	17
Scrisôrea lui Avramu Iancu câtra Iosifu Simonffy	5	Cuventare rostita la deschiderea adunarei despart. XI. din Silvani'a, de Alimpiu Barboloviciu	17
Epistola mustatorica catra deputatulu Ioanu Gozmanu	6	Respunsu de I. St. S. lui Vas. M. Moldovanu	17
L. Kossuth catra Iosifu Simonffy	6 7	Cestiunea limbei romanesci in diariile din Clusiu et BPesta (anticritica)	17
Studie dietetice popularie, scrise de unu medicu prac- ticu românu	6 7 8	Cuventu de salutare catra adunarea gener. rostitu de canoniculu Ioanu F. Negrutiu in 5 Aug.	18
Scrisôrea lui Ioanu Buteanu catra maiorulu Csutak	7	Raportulu gener. alu comitetului asoc. trans. pre anulu 1876/7 facutu in adunarea asoc. trans.	19
Ceva din cunoscintiele meteorologice, de Bas. Basiota Hygien'a, Sanetatea de P. Aurelianu	9-12	Idei fugitive despre industri'a de casa si industri'a mica, discursu tîenutu de G. Baritiu in adunarea gen. dela Blasiu	19 20
Documente istorice din Vaticanu, relative la istori'a nôstra, comunicate de profesorulu Ioanu Ardeleanu, despre locuitorii români dintre Sav'a si Drav'a in sec 17-lea, si despre romanii carii au studiatu in colegiulu de propaganda fide	10	Notiuni relative la economi'a nationale si la istori'a ci- vilisatiunii in Transilvani'a, discursu tîenutu in si- nulu societatei academice de G. Baritiu	20 21
Episôde si scene dela Abrudu din Maiu 1849 de Vas. Moldovanu	11	Discussiune istorica interessanta din societatea academica	20
Ioanu Maiorescu biografia, de G. Baritiu	12-14		
Epistol'a deputatului Ioanu Gozmanu din Ungari'a catra Avramu Iancu (vedi si la Nr. 6)	14		
Edgar Quinet, marele philoromanu	14		
Breviaru istoricu alu scôleloru din Blasiu	15		

	Nr. foiei	<i>Procese verbale ale comitetului asociatiunei trans. si ale adunarei generale.</i>	Nr. foie
Ratiociniu despre perceptele si erogatele fondului asociatiunei trans. etc.	21		
Despre traduceri (critica academica)	22 23	Procesu verbale din 27 Dec. st. n. 1876	2
Scótele din Brasiovu in 1876/8	22	" " " 30 Ianuaru " "	4
Ratiociniulu fondului academiei de drepturi	22	" " " 24 Februaru " "	6
† Protopopulu Petru Badila	22	" " " 3 Aprile " "	9
† Dr. Alexandru Papiu Ilarianu	22	" " " 8 Maiu " "	11
		" " " 5 Iuniu " "	13
Despre costumele nationali romanesci si musculu ethnologicu din Lipsi'a de G. Baritiu	23	" " " 21 Iuniu " "	14
		" " " 17 Iuliu " "	15
Cuvente elinesci antice in limb'a romanésca	23 24	" " " 30 et 31 Iuliu "	16
Anuntiuulu colectiunei de documente istorice in 7 volume remase dupa repaus. Eudoxiu Hormuzache	24	Procesu verbale luat in adunarea generale dela Blasiu in 5-7 Aug. 1877	18 19
Date biografice despre Andreiu Murasiuanu, de G. B. si doue epistole ale lui din 8/20 Augustu si 10 Octobro catra G. Baritiu	21	Procesu verbale alu comitetului asociatiunei din 15 Sept. 1877	20
		Procesu verbale din 13 Nov. 1877	24
		<i>P o e s i i.</i>	
Continuarea corespondentiei lui Ioanu Maiorescu dela 14/26 Ianuaru pana la 8 Iuliu 1850 in numeru de 13 epistole	22-24	Versulu ostasiloru din 1866 de G. Popu	8
Raportulu maiorulu Teutsch. Notificare falsa dela generalulu Coronini despre romani, si alte acte secrete	22	Balcanulu si Carpatulu de Vas. Alecsandri	12
Vasilie Aronu si operele sale	24	Steo'a Romaniei, de G. Sionu	12
Despre alegerea membriloru in societatea academica	24	Rôndunéo'a româna, de Theocharu Alexi	13
Invitare catra literatii romani pentru trimitere de carti la societatea academica	24	General'a de Nic. Pruncu	14
		La fiii Romaniei, de A. Carpenisianu	14
		Vomu trece, de V. D. Paunu	21
		Cantecu de leganare, de Grig. M. Jipescu	22
		Crucea rosia, de G. Sionu	24
		Soldatulu românu, de Isidoru Baboianu	24

Pe langa acestea materii se afla in cei mai multi Nri anuntiuri bibliografice si recenzii de carti esite in cursulu anului.

Acésta fóia ese
cate 3 róle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii asociatiunii,
éra pentru nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunii in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domnia co-
ectori.

Nr. 1.

Brasiovu 1. Ianuaru 1877.

Anulu X.

Sumariu: Documentu despre starea locuitorilor din muntii apuseni ai Transilvaniei. — Starea instructiunii publice in Ungari'a si Transilvani'a. — Vitalitatea ginteii romane si cei trei apostoli ai romanilor. — Universitatile Austriei propriu dise. — Siematismu basericescu. — Bibliografia.

Documentu despre starea locuitorilor din muntii apuseni ai Transilvaniei.*)

In anulu 1852 subscrisulú cu numele Simeonu Balinth, m'amu geluitu la principele gubernatoriu Carolu Schwarzenberg despre injuriile si apasarile ce se facu baiesiloru dein muntii apuseni ai Transilvaniei, dela care amu primitu acelu respunsu, cá se facu unu Memorandu despre statulu causéi cumu fusesse aceea inainte de 1848, de presentu inse 'mi dise: „Sine scripta forensi, cá suntemu in stare critica.“ Asia amu facutu armatoriulu

Memorandu.

Serenissime principe cesareo-regescu militare si civile gubernatoriu!

Pre câtu suntemu de vechi (dela anulu 105) cu locuinti'a in tienuturile muntene apusene ale Transilvaniei, pre atáta suntu de vechi drepturile nóstre la tóte câte a voitu Ddieu a asiedia si a produce prin acele, pentru folósele si nutritirea nóstra a locuitoriloru dein trensele. Numai seculii alu 18. si alu 19. detera a ne delaturá, éra anii 1849, 1850 si 1851 ne stórsera dein mani si celu mai dein urma dreptu alu nostru, fóra care noi devenimu la stare de proletari si peritori de fóme. Inse acésta perdere de dreptu a nóstra trage dupa sine prea insemnate si simitóre daune pentru patria si pentru statulu, si acesta e: dreptulu lemnaritului de focu, de trebuintiele nóstre economice, si mai vertosu la lucrulu mineloru séu alu bailoru.

Pentru acestu dreptu si substernemu noi aci umi-

*) Déca ne pare reu pentru ceva la lectur'a acestuia si altoru documente de natur'a lui este, cá nu a veduitu lumin'a indata dupa caderea absolutismului, adeca dela 1861 incóce. Aci nu numai historiculu, catu mai virtosu cultivatoriulu scientiei economiei politice si nationale, chiaru si politiculu afla informatiunile cele mai instructive. De aici se vede curatu, cumu functionarii fiscului nici chiaru dupa anii sangerosi 1784 si 1848/9 n'au invetiátu nimicu si n'au uitatu nimicu, cá-ci tóte mesurile loru luate dupa aceea asupra populatiunii semena cá ou cu ou a repressalia, vendetta tiranésca; in fine totu de aci se vede, cumu tóte predicerile din memorialu s'au implinitu in 20 de ani.

Red.

lita instantia cátra serenitatea ta, pre langa adaogerea unoru nedreptati cari ne apasa industri'a baiesca, sperandu cu tóta increderea o imbucuratória resolutiune, care dupa dreptate si interesulu monticulturiei ni se cavine,

Serenissime principe gubernatoriu! Noi locuitorii comunitatiloru montane pana dupa anulu 1700 nu numai amu fostu ómeni liberi de ori-ce servitute iobagésca, si de alte strimtorari insocite cu aceea, ci totu de-odata amu avutu dreptu de proprietate, si dispunere libera si dupa placu, si cá comunitati, si cá persóne morale, cu hotarulu nostru, si cá ómeni particulari, fia-care cu mosi'a sa. Acestea se dovedescu:

A) Dein diplomele date noue dela principii nationali Bethlen, Apafi si altii, pe cari in osebite procese avute cu Fisculu, mai virtosu in deceniulu dein urma, le-amu produsu, ér' acum, pentru scurtarea tempulului retacemu. Prin acele diplome recunoscundu-ni-se dreptulu de proprietate in hotarele si padurile tienuturiloru nóstre, tocma cu acea modalitate, precumu se recunoseau si se intareau si privilegiile altoru aristocrati, cari recurgeau cu acelu scopu la disii principii, — despre datorintie iobagesci, cu cari noi amu fi fostu obligati cuiva in intielesu iobagitoriu, nici cea mai pucina pomenire nu se face. Peilé de vulpe, de miel, untulu, casii si boii, cari noi le dámu la curtea aceloru principii locuitorii in vecinulu Belgradu, mai virtosu cu ocasiunea inscaunarei loru in tronulu tieiei, nu erau nici decatu datii iobagesci, ci numai honorarie homagiale, pentru aretarea supunerii inaintea loru cá a supremei potestati in patria, si care datii tocma asia se poftéu si dela nobilii si aristocrati tieiei si se scoteau prin ómenii principiloru camarari numiti, mai rari si mai in pucina, séu mai desu si in mai mare mesura, póte une-ori camu dupa placulu scotietoriloru. Astu-feliu de adunare a honorarieloru pentru principii casiuná adeseori neplaceri. Abrudulu, Rosi'a si Corn'a socotindu a'si asecura starea loru — pre langa ofertulu de unu quantum de aur, isi castigara privilegiu dupa esemplulu altoru opide si municipie, care si'lu pastrara pana in diu'a de astadi.

B) Avemu a-mana multime de scribe — vechi

si autentice dinainte de anulu 1700, cari se intindu pana la anulu 1800, prin cari antistiile nóstre comunale, dein svatulu si sub sigilulu propriu alu comunei au conferitu ómeniloru particulari, dein terenulu comunu alu satului, locuri spre a'si redic case, ra altora au datu facultate a sterpi paduri, pentru-că se'si faca fenatie si locuri de semenatura. Apoi multime de scripte, prin care vendindu si cumperandu mosii unii particulari dela altii si descriindu miediu-nile acelora, adeseori si apriatu din anumite paduri ale satului. — Mai incolo se scie limpede, că la an. 1790 Aerariulu a cumperatu padurea numita Viresu di vrsiu dein proventulu baisiagului dela comunitatile Sohodolu, Bistra, Campeni si Carpinisiu, spre a inlesni lucrulu bailoru pentru Rosieni, Abrudeii si Corneni; — cari tte cu atat'a mai tare probdia avutulu nostru dreptu de proprietate la hotarele si padurile sateloru dein timpurile acele, ca catu pre partea Fiscului, carele atunci că domnu pamentescu iobagitoriu nici de nume nu era cunoscutu in tienuturile nóstre, nu se produce nimica, prin ce positivele si practicele nóstre documente se se desputerca.

C) Dupa anulu 1700 se ivescu in tienuturile nóstre spanii si provisorii camerali su fisco-dominali, ra si mai tardiu urmele de robote si servitiu iobagesci, si anumitu sub domni'a imperatesei Maria Theresia, pre candu esiau dela tronulu imperatescu varie dispusetiuni pentru usurarea tieraniloru cadiuti dein vécurile trecute in jugu iobagescu. Pre atunci oficialii camerali, sub pretestu ca regulza si densii datorintiele comunitatiloru nóstre catra fiscu, incepura a introduce sistem'a de robote asupra nóstra, si c mai lesne se ne incurc, impusera pre locuitori nu numai taxe rescumperatorie de robote de unu potoru pre di de lucrulu cu manile, si de trei pe di de lucrulu cu boii, dein care apoi se sistemis asia numita suma de taxe urbariali dominali de 2 fl. 36 cr. si de 5 fl. 12 cr. pre anu, pe care o si platira comunitatile nóstre in urm'a unei comisii Heteriane-Hublingiane.

La anulu 1776 se si dete decretu de curte, c pre noi se ne socotca de rescumperati cu acea taxa. de tte servitiile iobagesci, si altu-ceva dela noi se nu se mai cra.

Totusi findu lipsa pentru lucrulu baitului de ajutoriulu nostru, ne mai chiamara oficialii la invoila contractuala cu densii. Le facuramu si acele. precumu la anii 1781, 1786 si 1789; inse latidatii oficiali silindu pre comunitati la lucruri necuprinse in contractu, si subtragndule dein mercedea contractata a lucruriloru, pre unele le dedusera a cauta cu legea infractiunea contracteloru, calcate prin insii oficialii camerali, dara neasteptandu terminarea procesulu, acestia scsera executiuni militari, precumu la anii 1819 si 1837. Executorii apoi batura pre ómeni cu câte 100 si 150 de betie, ra alesii comunali, cari portau procesulu, fusera omoriti cu tiene-rea prin prinsori. Cu tte aceste, unele comunitati

tienendu-se de dreptala loru, nu facura servitiile iobagesci, pretinse in contra contractului dela densii; pre altele le facura de frica a uita de contractu si a se supune arbitriului oficialiloru.

D) In aceste forme punendu-se de ctra disii oficiali ai camerei pre umerii nostri iobagi'a, robotele, precumu semnaramu, tardiu dupa anulu 1700, ce era mai firescu dectu c si celelalte accessorii ale iobagiei se urmeze principalului seu, adeca că noi dein ómeni liberi pana la mai susu pomenitulu anu, se fimu inferati de iobagi fiscali, lipsiti de drepturile avute, precumu de liber'a dispoziitiune despre averile nóstre, nu numai cele nemisictorie, dara si de cele misictorie, despre carii oficialii camerali (spanii) dispunea de densele dupa voi'a si placulu loru.

Inse pre langa tte aceste scurtari de drepturi si daune ale comunitatiloru si ale particulariloru, totosi lemnulu de focu, de case si alte incaperi, cu atta mai pucinu pentru baitu nu ni s'au subtrasu, ba tocma si Abrudenii, Rosienii si Cornanii, totu-duna au avutu lemnaritululu pentru baitu liberu de ori-ce taxa, ce se cunósce dein ordinatiunea tesaurariale dein anulu 1817 Februaru 27. Nr. 2108. Asia ocuparea dreptului paduriloru nu o simtira locuitorii intru atta, pana in anii 1849, 1850 si 1851, candu de odata c unu fulgeru veni in urm'a ordinatiunei maritei comisii montane ministeriale dein 1. Nov. 1849 si deregatorii dominale dein Zlatn'a dein 31. Dec. 1849. Tte aceste apoi incuviintanduse si prin decretulu guberniale dein 21, Aug. 1851 Nr. 18,663, ni se opri totu lemnaritululu si se decise a ni se da numai sub conditiune de a plati taxe, care dela an. 1849 pana la an. curente de cteva-ori se suira. ra dupa aceea lemnele de focu se lasara comunitatiloru, (afara de Abrudu, Rosi'a si Corna), numai cele uscate, c se le adune de prin paduri la anumite zile, in cea mai mare departare, apoi celu se racu, care n'are vite, se le traga dein locurile departate, ra de le-ar castiga mai de aprópe, se pedepsece cu cele mai grele pedepse si glbe.

Aceste mesuri ale comisii montane ministeriale in privinti'a paduriloru, care ni s'au subtrasu numai de facto dein proprietatea nóstra si s'au bo-tezatu de alodialari fiscale, nesmintitu tragu dupa sine pentru unele dein comunitatile muntene restur-narea economiei rurale, r' pentru altele nmicirea baitului loru, si prin urmare ultim'a nóstra miseria. C-ci noi economi'a ni o tienemu si exercitamu prin tiene-rea viteloru si cultivarea muntseloru locuri. Acestu dein urma e nedespartibile de celu deintaiu, ambi pottescu lemnaritululu neincungiuratu, cu taxe arbitrare de ctra oficialii dominali impuse, alu carora scopu au fostu de a pururea injogarea, asupra-rea si sterpirea nóstra, care déca s'au aratatu vreodata, in tempulu de acumu o vedemu in celu mai mare gradu intru atta, ctu de amu fi dra inferati cu crim'a vetmarii de Maiestate, n'amu potea se fimu mai tare lipsiti de celu mai de capetenia modu alu

vietii, adeva de lemnulu trebuintiosu pentru focu si economia. — Mai incolo,

Partea cea mare a locuitorilor dein subscriesle comunitati isi tienu vietii'a cu lucrulu bailoru si cu producerea metaleloru, care lucru credemu ca e de celu mai mare interesu pentru erariulu imperatescu, pentru patria si statu. — Catu suntu de nesecure cruntele ostenele si vietii'a lucratoriloru de bai, invetia trist'a experientia a acelora, cari tota vietii'a si totu castigulu vietiei loru l'au consacratu in lucrutulu bailoru, si totusi mai pre urma au moritu in cea mai grea saracia, si era multimea veduveloru si a orfaniloru aceloru stricati si omoriti in bai. Dein acesta cauza si pentru animarea la cultur'a mineloru si la producerea metaleloru, inca dein tempulu principiloru patrioti, precumu clasa aristocratiloru privilegiati, asia si noi lucratorii de bai avuramu mai multe usioritati si scutintie; pentru exemplu dela contributiune, dela postarii, dela militia, cari tote dein anii dein urma, dein caus'a introducerei egalitatii ni se subtraseră; ba ce e mai multu, in anulu 1850 ni se mai scadiu si pretiulu la aur, prin care dieci de mii fiorini se subtragu dela noi pe totu anulu. In tempulu mai deinaiute, precumu atinse ramu mai susu, erariulu imperatescu spre inlesnirea lucrulu baiescu, la an. 1790 cumperă pentru Rosi'a, Abrudu si Corna, dela alte comunitati, padurea numita Virsiu, era dupa ce ajunse a dispune preste padurile comunitatiloru Abrudu-Satu si Buciumu, cu ordinatiunea tesaurariale dein 27. Febr. 1817 Nr. 2108 indrepta pre disu Abrudeni, Rosieni si Corneni a'si aduce pentru bai lemne gratis dein padurile atinseloru comunitati. Catu contrastu intre tote aceste si intre mesurile maritei comisiuni montane ministeriale dein anii 1849, 1850 si 1851, prin care nu numai gratia facuta cu Abrudeni, Rosieni si Corneni se subtrage, dara si dreptulu de proprietate alu celoralalte comunitati ni se nimicesce; cu tote ca lasandu la o parte acesta calcare de dreptu, singuru dein caus'a culturai de mine si producerea de metale nobile, ne credemu a merita mai gratiosa reflexiune, si anumitu pentru-ca:

a) Noi spesele care erariulu le-a pusu seu le pune sub ori-ce nume pentru a ajutama cultur'a mineloru si procrearea metaleloru, nu numai le platimu pana la ultimulu denariu, subtragunduni-se dein produsele nostre, dara inca pre la ustrine (cohuri, Hütte) mai remane dupa cruntele nostre ostenele, pre fiacare anu ca castigu limpede unu superplus de dieci de mii fl. m. c.; era patri'a si statulu ajunge la miduloce de comunicatiune si de negociu, la bani, fora de a ne resplati noue aceste folose, mai virtosu dupa ce si preinsemnatele usioratati, si scutintie ni se subtraseră; ba intru adeveru potemu dice, ca deca se va lua la strinsa bagare de sema si socotela, curatulu proventu care l'a primitu erariulu regescu dein monticulur'a nostra numai de 30 de ani, nu se pote asemena cu acela totu venitul Transilvaniei, ca-ci ceea ce au fostu pentru Americ'a unu Peru,

aceea au fostu pentru monarchia austriaca baisiagulu dein muntii apuseni ai Transilvaniei. Afara de acesta

b) Cu tote ca in anii ultimi prin tota Europa civilisata s'au stersu decimele ca cele mai mari pedeci si sngrumatorie ale industriei, era dela noi nu numai ca se tragu pana astadi, dara inca nou'a epoca ne mai scadiu pretiulu aurulu, ne supuse la tote greutatile patriei, ne lipsi de lemn, fora de care poporulu nostru o parte in sila, era partea cea mai mare in scurtu tempu va fi silitu a parasi maiestria baitului pentru arbitraria taxa a lemnulu, impusa pe umerii nostri; de unde nu numai noue, dara si erariulu regescu si statulu nespusa dauna i va proveni, care dauna, de si acuma la inceputu nu se prevede si recunose, dara in restimpu de 20 de ani se va afla, ca mai multu deficitu va avea erariulu regescu pre de diece ori decatu venitu dein taxele paduriloru, deca nu se cultiva baile. Apoi e lucru vrednicu de insemnatu, ca si padurile dein muntii nostri numai atunci au valore, candu se cultiva minele, era parasinduse aceste, voru remanea pustii. — Ca unu fenomenu apasatoriu de industria baiesca ne suntu noue si israelitii acumu de curendu indreptati a locui si intreprende prin tienaturile nostre speculatiunile. Noi in acestu restimpu de doi ani avuramu ocaziune de a ne convinge deplinu despre caus'a leginrei celei grele, dara pre atata de intiepte, prin care israelitiloru nu li se ierta a se asedia cu locuintia si a face speculatiuni, decatu numai in departare de mai multe miluri dela locurile tienaturiloru arifere, care se tacemu despre aceea, cumu israelitii nici acumu n'au inundatu tienaturile nostre decatu ca consumentii, mistuitori ai bucateloru atatu de pretiose intre munti, spre gatirea veninului fisicu si morale alu vinarsului, si cari si celelalte victuale le culegu si inghitu dem piatilele nostre. — Decatu tote aceste mai mare dauna facu nu numai noue, cumperandu si insielandu aurulu dela servitorii si lucratorii nostri de bai si-i demoraliseza, dara de-odata insiela si erariulu regescu, stracurandu prin trafice aurulu dein tienutul nostru si cine scie: au nu si dein tota monarchia, fora decimele si alte folose cuvenite erariulu? Acestu fenomenu noue cu atatu ne vine mai necunoscutu, cu catu nu scimu cu ce si-aru fi meritatu israelitii acesta favore in tempurile dein urma, si pentru ce monticulur'a nostra, dieciuel'a imperatesca si alte folose se se espuna neincungurabilei si apriatei defraudari pre partea israelitiloru.

Serenissime principe gubernatoriu!

In vecurile trecute, deca rensia vreunu patriotu prin credintia, virtute si prin periculele sale a impede cursulu machinatiuniloru reutatiose ale turburatoriloru tiei seu ale inimicului strainu, si a fi de ajutoriu spre supunerea si prelugarea aceluia si pentru restaurarea pacii si intarirea tronului, unu patriotu ca acela se dona cu dominiuri si se facea domnu cu potere esclusiva si absoluta peste tote fiintiele ce se

află în ținuturile donate lui. Noi locuitorii comunităților muntene dieci de mii la număr, totu-deună credințioși, și în timpul de pace că și de rebelu servitori dinastiei austriace în anii acuma trecuți pentru debelarea inamicului resculatu asupra tronului, ne amu espusu viétia și cu versarea sangelui nostru amu opritu estinderea și inradacinarea puterii lui și amu fostu de ajutoriu spre contenirea rebelului și susținerea tronului. — Deîn prea gratiósa privire la tóte aceste, ne socotim demni de o sórte mai favorabile deîn partea înaltului regimu, cu tóte că inimizii nostri în totu modulu se straduescu a ne denigra și peta renumele care l'amu meritatu și lu meritamu pentru neclati'a nóstra credinția. ba îndrasnimu serenității tale a descoperi, cumu-că în timpul de facia și deîn oficialii camerali montani avemu mai multi antagonisti decâtu până la 1848. Caus'a pentru ce? prea lesne este a se afla, și asia numai dela magnanimitatea serenității tale și a înaltiatului guvernului potemu spera consolatiune.

În urm'a totoror mai susu aduse, cererea nóstra se întemeieza în următoriele, adeca:

1. Ceremu că serenitatea ta se te înduri a ordina una comisiune, care fòra patima și interesu se aiba în anima multu compatimand'a nóstra sórte și se deslusiésca dreptulu nostru în privinti'a padurilor deîn daturile care le vomu aduce înainte, și asia se se faca odata pentru totu-deună o limitatiune între noi și regesculu fiscu; séu mai chiaru, una finale decisiune între alu meu și alu teu, care cu atâta mai tare speramu una îmbucuratoriă decisiune, cu câtu scim că avemu tóta dreptatea. Apoi tocma de nu aru milita pre langa caus'a nóstra mai susu citatele documente, totusi cautandu la starea unui poporu, pre care sórtea l'a asediatu în locuri muntóse, cu paduri, și carora singuru acele le dau moduri de viétia, nu potu se fia esclusi dela acele, de care dreptu nu numai ceilalti frati ai nostri deîn muntii Transilvaniei, dara și secuii se bucura; cu catu dara noi, cari amu fostu și ne obligamu a fi de a pururea credințiosi înaltei case austriace. — Și

2. Ceremu că și pana la denumirea și sosirea acestei multu desiderate comisiuni, se fimu reasiediați în dreptulu care l'amu avutu pana la a. 1848, adeca că aceia cari amu avutu lignatiune libera de focu și lemnu fòra taxe impuse, pre sém'a baisiagului. În urmarea acestor taxă impuse pe noi pe cale arbitrară, pre langa aceea că noi devenim la stare de totale respiri și proletari, și insusi erariulu regescu și statulu deîn caus'a neputintei nóstre de a ne cultiva baile, va suferi în scurtu tempu nespuse daune, în privinti'a metaleloru nobile (auru și argintu), de cari în totu anulu, mai multe dieci de centenarie amu administratu. Spre acésta stergere a taxei ne da dreptu insusi decretulu serenității tale dela Novembre 1851 sub Nr. care demandă status quo; ba déca se va lua în dreapta bagare de séma, noi dupa suferințele și credinția nóstra catra înaltulu și legitimulu

tronu în anii 1848 și 1849 n'amu meritatu îngreunarea, ci alevierea sortiei nóstre, care și speramu că întieplete serenității tale mesuri ne-o va și aduce.

3. Ne rogamu, că dupa întieplépt'a vechia legiuire, israelitii deîn caus'a demoralisarei lucratorilor nostri prin cumpararea dela densii a aurului furatu deîn bai și transportarea aceluia cu apriata dauna a aerariului regescu, fara decime și alte datii, prin a loru dibacia, precumu și deîn caus'a scumpetei care o pricinuescu în piatiile nóstre, că nisce consumentii séu ruinatorii ai binelui nostru trupescu și sufletescu, fara a le recompensa acésta dauna se se departeze și oprésca de aici, pana candu se voru arata în ținutul nostru că óspeti lucratori și folositori. Îndrasnimu de odata a enumera și pedecile cari de catra unii partiutori ai loru se voru opune, adeca ca au esarendatu crimele fiscale deîn ținutul Zlatnei cu contractu pe trei ani, precumu și berari'a dela Galatiu (unde și au Hauptquartiru); dara acésta pedeca e lesne de invinsu, ca și comunitatile mai cu acelu pretiu le-aru lua în arenda, dupa cumu au și cerutu la anul 1850, dara nu li s'au datu.

Pré umilit'a nóstra cerere, că cea mai dreapta și simpla prin parintésca și preapotentia întrevenire a serenității tale nu póte da nici de o pedeca fundata și neinvingibile.

Îndura-te dara Serenisime principe gubernatoriu, a ordina cu mila și cu dreptate, pentru cele de noi cerute, că descendenti nostri în veci se aiba a beneventa numele serenității tale că a mantuatoriului loru.

Alu Serenității Tale principale

Abrudu 8 Martiu 1852.

celu mai umilitu servu

Simeone Balinth mp.

parochu gr. cath. și protop. onor. în
Rosi'a de munte.

Starea instructiunii publice în Ungari'a și Transilvani'a.

De candu domina dualismulu, s'au publicatu pana acuma cinci buletine oficiali despre starea instructiunii, adeca a scóleloru și altor institute din Ungari'a și Transilvani'a. Alu cincilea buletinu compilatu de cativa referenti ministeriali se tipari firescu sub firm'a dlui ministru Augustu Trefort și se depuse pe més'a dietei. Acesta e unu volumu grosu de 60 de cóle, din care 249 pagine coprinde informatiuni scolastice. Diariile mari facu din trensulu estrase lungi și totusi observa, că informatiunile date de ministeriu aru fi prea macre, că-ci aru lipsi multe lucruri demne de scutu. Și totusi 60 de cóle tiparite! Dara fia; noi ne suntemu datori noue insine a scóte și la locul acesta celu pucinu cateva date scolastice, care trebue se ne interessedie pe toti. Buletinulu se ocupa cu starea instructiunii publice din anii 1873/4 et 1874/5.

În a. 1874 erá copii de ambele sexe conscriși

că obligati a ambla la scôla dela etatea de 6 ani înainte in totu cõprinsulu acestoru doue tieri, 2 miliõne 137,207, dara dintre acestia numai 1,543,009 se afla in etatea dintre 6 si 12 ani. Numerulu comuneloru politice in care s'au conscrisu acêsta tenerime este 11,743. In acestea comune era 15,387 scôle de baiati, sêu cumu le dicu, elementarie si populare, din care numai 1556 asia numite comunali si de ale statului; tôte cealalte, adeca 13,831 suntu confessionali. Statulu mai facu in 1874 pe spesele sale 56 populare, se intielege magiare, cu 96 docenti.

Dintre pruncii de ambele sexe obligati a ambla la scôla, au frequentatu 1,497,144, éra 642,063 n'au mersu la nici o scôla. Asia s'ar potea dice, că dintre copiii obligati 70 procente invétia carte. Inainte cu cãtiva ani éra si mai reu, că nu invetiã carte nici 50%. Este inse prea bine de insemnatu, că acf domina disproporțiuni mari nu numai intre cetati, oppide si sate, ci si intre diverse regiuni ale tierii; preste acestea, semena tare că in cifre statistice s'au vîritu ici coala si erori si contradicieri gróse, asupra carora ar fi prea lungu a intinde comentaria si critice. Candu vomu citã cifre speciali, vomu fi cu mai multa atentiune la Transilvani'a, că se damu materialu de studiu comparativu.

Dupa buletinul ministeriale, in a. 1874 in mai multe tienuturi ale Transilvaniei au scadiutu nu numai numerulu scolariloru, ci chiaru si alu scóleloru, pe airea éra, scólele s'au inmultitu. Asia au scadiutu numerulu scóleloru, si anume in tienuturile secuiesci Ciucu (Csik) cu 21, in Trei-scaune cu 32, in sc. Muresiului cu 12, in alu Odorheiului cu 17. Din contra, scólele s'au inmultitu si anume in comitatulu Dobacei cu 7, in Alb'a de susu cu 5, in distr. Fagarasiului cu 7, in comitatulu Hunedórei cu 36, in sasime cu 9, in comitatulu Clusiului cu 13 scôle. De alta parte in sasime, in Solnocu si Alb'a superioare au amblatu mai pucini copii la scôla decatu in 1873. Numerulu absentieloru dela scôle s'au urcatu in cele 9 luni ale anului la 1,103,907, dintre care au fostu pedepsite numai 116,924. In acelasu anu 1874 au parasitu de totu scól'a 427,924 asia, că dintre aceia 115,204 scia numai citi, 312,720 citi si scrie. Pucina tréba dela etatea de 6 ani pana la 12 ani.

Se mai dice, că intre cei carii ambla la scôla, 740,577 aru fi magiari, 264,152 nemti, 173,287 romani, 217,190 slovaci, 35,675 serbi, 27,349 croati (din Ungari'a, nu cei din Croati'a); 38,914 ruteni. Acêstea cifre comparate cu numerulu populatiunei, inpartite dupa nationalitati genetice, si cu celu mai dia susu, nu potu se fia exacte. Se pare asia, că toti cati invétia in scôle magiare, se considera de magiari, plus jidovii, tiegani si alte natiuni straine.

Se arata mai departe, că in 6822 de scôle limb'a instructiunei, a scôlei, este cea magiara, in 1273 cea nemtiésca, in 3001 cea romanésca si in 1971 cea slavica (tantiésca). Aici s'a uitatu a se nemora limbile serbésca si rutén'a, că-ci de si unu episcopu ru-

ténu se incercã a introduce esclusivu limb'a magiara in scólele rutene, dara pucinu ii successe, éra la serbi nu va risca nimeni unu atentatu că acela, că-ci ar fi vai de sufletulu si de ósele lui.

Numerulu docentiloru in 1874 fusesé de 19,610, din aceia inse numai 15,375 avea atestatu dela vre-o scôla pedagogica, ceilalti cumu a datu D dieu. Din toti, 17,754 era aplicati definitivu, restulu pe proba. Ori-catu ni s'ar pareã de mare acelu numeru de docenti, elu totu nu este de ajunsu, pentru-cã in multe scôle se vinu preste 80 de scolari pe cate unulu; dara de s'ar si veni numai cate 80, totu aru mai lipsi in ambele acestea tieri 7130 de docenti.

Edificie scolastice in 1874 se numerã 15,390, din care 13,792 proprietate a scóleloru, cealalte inprumutate ori inchiriate cu anulu. Intre acelea incaperi suntu fórte multe facute din lemnu, coperite cu sîndile, cu paia sêu tresthia. Éra si 6457 scôle de pamentu, 10,018 gradini la scôle, 3447 localuri de gimnastica si numai 1884 bibliotece, se intielege, atatu de modeste, in catu prea pucine merita acea numire.

Venitulu totale alu toturoru scóleloru elementarie summatu la unu locu a fostu de 7,848,243 fiorini v. a., din care 5,802,728 fl. in bani numerati. Din taxele scolastice anuale intrasera 948,382 fl. Sum'a speseloru anuali pentru tôte scólele se urca la 7,848,243 fl., din care in platile docentiloru au mersu 5,664,014, pe incalditulu scóleloru 569,544 fl., pe requisite scolastice 92,013 fl., pe diverse 873,106. Candu ai inparti sum'a intréga cata se dete in salarie cu numerulu toturoru docentiloru, atunci s'ar venf la unulu cate 319 fl. pe anu. Inpartirea inse este, precumu scimu toti, cu totulu alt'a. Cele mai multe scôle fiindu confessionali si fia-care scôla proprietate a comunitatiloru eclesiastice dupa confessiuni, fia-care isi platesce pe docentii sei cumu voiesce sêu cumu póte. Legile ungueresci facu sila confessiuniloru, că se'i platésca cate cu 300—400 fl. si mai multa, éra déca nu se intempla acêsta, gubernulu le amerintia cu inchidere, elu inse nu le póte ajuta din veniturile statului. Cã statulu nu le póte ajuta, se adeveresce pe deplinu chiaru cf acestu buletinu ministeriale, care precumu se vediu mai susu, arata curatu, că scôle elementarie fundate de comunele politice si de statu abia suntu 1556, éra la altu locu spune, că statulu ar fi ajutat scólele elementarie cu 623,973 fl. 25 cr.; se intielege si acf, că acestu ajutoriu se deriva in partea sa cea mai mare spre sustinerea scóleloru curatu magiare, éra cealalte védia'si de capulu loru, că-ci sutele de miliõne pe care le platescu alte popóra ale acestoru tieri in contributiuni nenumerate, directe si indirecte, trebuescu pentru alte scopuri, de ess. că se se faca drumuri de feru familiarie, care se tréca preste mosiile domniloru, sêu si mai bine, spre a colonisa secui p'intre romani, dara inca si mai cu scopu, se ne batemu cu russii, spre a scapa de ei pe turci. Din acelu ajutoriu se

dau capitalei 100 de mii, la comitatulu Temesiu pentru scóle magiare 49,559, in Torontalu 40,724, in sasime si anume la Ciangai etc. 78,659 fl.

Averea imobila in case, gradini, agri etc. a tuturor scóleloru elementarie este pretuita in valóre de 7,474,116 fl., éra in fonduri séu bani mai au 2,579,005 flor.

In scólele de repetitiune inca ambla multa tenime din ceea ce a trecut de 12 ani in susu.

Scóle pedagogice numite si preparandii (in Frauci'a si Romani'a scóle normali) in 1874 era 58, din care 10 femeiesci. Din tóte 20 suntu ale statului, tóte celelalte confessionali. In tóte acelea 58 au fostu 2651 candidati sub 158 de professori.

Gubernulu ungurescu insiste si pentru infiintierea instituteloru de copii mici dela doi ani in susu*), alu caroru scopu spusu pe fačia se dice a fi, cá doice puse inadinsu cu plata, se ingrijésca de copiii proletariloru saraci de pe la cetati si de ai agricultoriloru la sate, pe catu timpu mamele se afla la lucru, celea in fabrice, acestea la campu. Dara adeveratulu scopu este celu propusu inainte cu 46 de ani prin br. Nic. Veselényi si de atunci propagatu mereu dupa inpregiurari, cá adeca in acelea institute se magiarisedie pe pruncii altoru nationalitati din étatea cea mai frageda. Las' cá, de ex. mam'a de romanu isi ia copilulu intr'o albia (tróca) pe capu, séu numai in brácia la campu, si mai bine ar mori decatu se'lu lase „pe mani straine, la femei de aite limbi,“ dara popórale se desteptara multu mai curendu cá se védia acea cursa, si asia institute de acelea in totu coprimulu Ungariei si alu Transilvaniei suntu numai 198, — pe care statulu le ajuta cu 15,200 fl. Nici chiaru mamele magiare nu vréu se áudia de asemenea institute de ieniceri mititei. Statulu acesta nu e statu de fabrice, ci aprópe numai statu de agricultori si de simpla burgesia, prin urmare institutele de copii mici n'au ratiunea de a fi, decatu celu multu pentru copii femeiloru cadute, care'si dau fetii loru pe mani straine.

Se pare ca in scólele elementarie mai este inca mare lipsa de carti scolastice. Acestu lucru abia se póte pricepe, mai alesu dupa-çe tipariulu in dilele nóstre nici-decumu nu e scumpu, éra chartei'a de tipariu cu pretiu de bajocura. Din buletinul aflamu numai, ca dela tipografi'a universitatii s'au vendutu in a. 1874 carti scolastice magiare 248,397, nemtiesci 77,509, slavace (tautiesci) numai 9,395 etc. Atata inca se scie, ca 193,364 copii de diverse confessiuni au amblatu la scóla fara nici-o carte, fora se aiba macaru ABC-darie. Acésta este mai multu decatu satira asupra scóleloru ungaro-transilvane. Apoi dara tipografiile diecesane ce voru fi facundu, déca nu tiparescu nici macaru carti scolastice? Altii voru a sci, ca si care se tiparescu, pe la unele diecese

aru fi indoitu, uneori intreitu mai scumpe, decatu spre ex. cele nemtiesci. In 1874 ministerulu a cumpératu si inpartitu carti scolastice de 57,336 fl., dara acésta suma n'au ajunsu nici la scólele magiare. La alte popóra se afla benefacatori, carii póta spesele tiparierei pentru cate 50-100 de mii de ex. ABC-darie, aritmetice, carti de lectura s. a., din care apoi la copii saraci se inpartu gratis. éra celorulalti cu unu pretiu scadiutu, adeca cu castigu de 4-5%.

Buletinulu ministeriale in colectiunea dateloru sale statistice despre gimnasie se intinde pe doi ani scolastici, 187³/₄ si 187⁴/₅. Noi ne vomu margini la sem. II. 1875. In acesta numerulu gimnasieloru mici si mari, séu cumu se numescu in Romani'a, gimnasiu si liceu, era 146, numerulu profesoriloru 1768, alu scolariloru 27,144. Din acestia se dice, cá magiari aru fi fostu 20,773, germani numai 2476, slavii 1101, romani 1051, serbi 480, ruteni si straini 260. Spre a controla cifrele acestea, lectorii interessati a le da de capetaiu au se ia la mana publicatiunile din acelu anu, fia si numai ale celoru cinci gimnasie romanesci, éra din altele se adaoge numerulu studentiloru de nationalitate romanésca; se mai considere, cá numerosii studenti jidovi nu sunt memorati, si voru vedea spre mirarea dumnealoru, marea diferentia. In Transilvania si una parte mare a Ungariei sunt rare acelea gimnasie, in care se nu se afle studenti de nationalitate romanésca din ambele confessiuni, carii au coragiulu, parintii loru si ei insii, a se da si marturisi de aceea ce sunt, de romani curati.

Scóle reali au fostu numai 35, din care 16 ale statului si 1 ajutata de statu. In acelea se aflá 431 professori si 8086 scolari, intre carii 7526 magiari, 1868 germani, 135 slavaci, 128 romani, 288 serbi, 21 straini. Dara jidovi, ruteni si croati nici-unulu? Nu se póte. Se vede cá si aci toti óati asculta prelegeri magiare in scóle magiare, se considera numai de magiari. Proselitismu artificiosu.

Din pedagogi'a superiora esira numai 12 candidati. In cea dela Clusiu era cu totii 65.

Trecemu la cele doue universitati.

In cea dela Buda-Pesta la facultatea theologica rom. cath. au fostu 10 professori si 75 clerici, intre accia 19 gr. cath. La facultatea de drepturi 27 professori si 1177 studenti. La facult. de medicina 54 professori si 507 studenti, La fac. filosofica 58 professori si numai 374 studenti. La pharmacie 104. La obstetricia (mamos, mosita, ajutatória in nascere) 114 femei.

Pe teneric'a universitate dela Clusiu ó aflamu in sem. II. 1875 asia: Facultatea de drepturi si de sciintiele statului cu 13 professori si 163 studenti. Medicina 12 professori, 123 studenti, alti 11 la pharmacie si 62 mósie. Filosofii'a, filologi'a, istoria 11 professori, 52 studenti. Matematic'a, sciintiele naturali 9 professori si 158 studenti, dintre carii nici unulu nu a pusu examenul riguros. Studentii dela acésta universitate iau multe ajutórie (burse), anume

*) Kisdédóvó intézetek, nemt. Kleinkinderbewahranstalt.

dela statu 8800, fl. din alte fonduri 4690 fl. Cei dela preparandia inca iau dela statu 6000 fl.

Academia Iosefina de arte dela B. Pesta avu 40 professori cu 685 studenti, ia chemia, mechanica, architectura, ingineria superioare etc.

Facultati theologice de diverse confessiuni se afla in tiéra preste totu 41, din care 20 romano-catholice, 3 gr. cath., 3 romanesci gr. resaritene, 8 luterane, 5 calviniane, 1 unitariana (sociiniana la Clusin), 1 gr. res. serbésca la Carlovitiu. Numerulu profesoriloru 134, alu ascultatoriloru 766, candu la 1873 era 1183 si la 1874, 1152. Se póte cá intr'unu anu se fia scadiutu la 766? A se vedé conspectele diecesane.

Sunt si 13 academii, care consta numzi din facultatea de drepturi, din care 5 ale statului, tóte celalalte confessionali, anume 2 catholice, 5 calvinesci, 1 luterana. In tóte acestea in 1875 era 111 professori si 1418 studenti. Aci se observa, cá numerulu studentiloru de drepturi a inceputu se scadia tare in anii din urma; cá-ci de ex. acelu numern in a. 1873 fusese. 1674, in a. 1874 1841.

Multimea cifreloru coprinse in desu citatulu buletinulu ministeriale este oficiale, trecuta prin ciuru si sita. Asia se dice si asia se crede. Óre inse sunt ele tóte si authentice, exacte, adeverate? Despre acestu lucru se indoiesce chiaru si press'a magiara; nu numai se indoiesce, ci si arata cu degetulu si convinge pe lectori despre mai multe erori grele, stracurate in cifrele statistice ale ministeriului. Cu atátu mai mari temeuri avemu noi de a trage la indoiéla fórte seriósá mai alesu cifrele care representa limb'a si nationalitatea scolariloru si a studentiloru. Vomu aduce unu singuru exemplu, carele trebue se bata la ochii ori-caroru lectori. Se afirma in buletinulu ministeriale, cá studenti romani s'aru afla in gimnasiile Ungariei si ale Transilvaniei numai 1051. Avemu de inaintea nóstra programele dela trei gimnasia romanesci, Blasiu, Beiusiu, Nasaudu si informatiune privata dela celu din Brasiovu. Numai in acestea patru gimnasia se afla in fia-care anu cate 950 pana la 1000 studenti de limba si nationalitate curatu romanésca, de ambele confessiuni. Dela gimnasiulu din Bradu ne lipsesce informatiune authentica, presupunemu inse, cá voru fi si acolo vre-o 100. Datele statistice gimnasiali culesse de pre a. 1865/6, adeca de înainte cu 10 ani, au fostu pucinu exacte, adunate numai cá de recreatione, si totusi inca si atunci numerulu studentiloru gimnastisti de limba si nationalitate romana se aratase cu 2507 in Ungari'a si Transilvani'a*). De atunci incoce s'au in-

*) A se vedé operatulu: A közoktatás statistikája etc. Iuta dr. Barsi Iozsef, a statistikai osztály tagja. Pest, 1869. Dela pag. 38 pana la 59.

multitu si gimnasiile si scolarii. Ati observatu inse, cá numerulu studentiloru gimnastisti de nationalitate magiara se presenta cu cifr'a inpunetória de 20.773. Este lucru cu ochi cu sprincene, cá aci suntu presentati de magiari toti studentii, fia aceia de orice nationalitate. cáti frequenta gimnasiile acelea, in care limb'a magiara e limb'a prelegeri, séu cumu dicu unii fórte siodu, limb'a tradarei. Catu tiene dela Brasiovu pan' la Segedinu, dela Lugosiu pan' in Sigetulu din Maramurasu, nu este nici unu gimnasiu in care se nu affi teneri de limba si nationalitate romanésca; mai alesu gimnasiile catholice si in parte cele luterane din Transilvani'a suntu multu frequentate de studenti romani. Se mai observa, cá studentii gimnastisti de confessiune mosaica nu suntu memorati de locu; este inse sciutu din anii de mai nainte, cá celu pucinu 10 procente din numerulu totale alu studentiloru dela gimnasia suntu evrei curati.

Déca dnii consiliari carii au compilatu acelu buletinulu, si-au pusu de regula, cá se fia trecuti de magiari toti scolarii si studentii cati invétia in scóle si in institute de acelea, in care limb'a de prelegeri este cea magiara, acésta nu mai póte fi simpla eróre, ci este una apucatura maiéstra, dara fórte transparenta, pe care noi o amu calificatu de ajunsu la alte ocaziuni, si nu vomu inceta nici-odata a'i dice pe numele ce'lu merita. Noi amu mai vedutu intr'unu periodu de ani cincidieci multe date statistice falsificate, séu incai tiente multu timpu in mare secretu, ascunse de ochii lumei si mai alesu de ai romaniloru; amu vedutu inse si funestele consecentie ale acelei procedure nedemne.

Vitalitatea gintei romane si trei apostoli ai romaniloru: (Saunelu Clainu, Petru Maioru si George Sincaiu).

Discursu compusu si rostitu de Arseniu P. Bunea, teologu de anulu alu IV-lea la siedinti'a publica, a societatei de lectura „Inocentiu M. Clainiana“ tienuta in 17 Maiu st. n. 1876 in Blysiu.

Intre trei riuri si un'a coróna de munti cu 1770 de ani in ante de acest'a, se intemplá un'a drama tragica. Unu poporu belicosu, curagiosu, tare si tenace, pica de sabi'a si spad'a inamica — de man'a sa propria — fuge, se inprascia, si piero fora alta urma, decatu numele locuintieloru sale, Daci'a.

Altu poporu i iá loculu. Dómn'a lumei de atunci, centrulu civilizatiunei, alu culturei si alu puterei — Rom'a, 'si tramite „ex toto orbe romano,“ cumu se esprima cronicariulu — filii sei in locurile parasite si devastate, si pamentulu se preface intru o gradina, padurile se rarescu, drumurile — ale caroru urme le vedemu inca — se crucisiéza, monumente de arte si cultura se presara pretutindenea, si Daci'a cea selbateca numai intr'unu seclu si ceva mai bine de un'a diumetate se face placuta si incantatória sub man'a maestra a Romei.

Acést'a este originea si istori'a gintei romane in orientu.

Ci la ce se întédu lucruri, cari se afla in gur'a, anim'a si mintea nóstra a toturoru? Numai atát'a vo-liamu se constatú, cà facia cu gíntea nóstra romana se face de minciuna proverbialu: „diu'a frumósa se vede de deminétia;“ cà-ci dupa unu resaritu splen-didu urmara tunete, trasnete, ploii, grindina si nea de suferintie si doreri, in catu potemu dice facia de gíntea nóstra cu profetulu Isai'a: „cautatu-am la ea, si nu avé tipu;“ si totu ce ar' poté ea spune, ar' fi cuvintele St. Paulu: „de me voiú laudá, me voiú laudá intru suferintiele mele;“ cà-ci sórtea Romei, si a filiei sale celei mai tenere, mai plapande si inca neadultá in cultura — Daci'a, se schimbá — steu'a lorú se peface in sange.

Déca Rom'a, acea curtisana betrana si decadiuta, cumú o numesce unu istoricu, care numai prin maie-stria amblá se'si ascunda sbârciturile, fu cercata si pedepsita pentru peccatele sale, ori-ce fatalitate i a-duse si fil'i a la supliciu? Ori ce espiari au fostu de lipsa pentru strabunii nostri, cá se suferé cruci-figerea? Adevératu! umbrele Daciloru si peccatele ma-mei Rom'a se resbunara in sute de generatiuni!

Nordulu Europei si betran'a Asi'a, léganulu o-mului si alu culturei, s'au facutu flagelulu Europei meridionale; gínti barbare nici dupa nume cunoscute se restornara si rostogolira cu droi'a preste mam'a gíntei nóstre si strabunii nostri; calcara totu, distru-sera totu, risipira totu, si facura tabula rasa din cultura, arte, scientia, civilisatiune, libertate, prospe-ritate si fericire, arseru, uciseru, duseru in sclavia, si nu lasara decatu urme de sange si ruine, plansu, gemetu, frica si spaima, si Daci'a ér' se prafacu in desertu, locuinti'a fiareloru, cari 'si disputau asilulu codriloru betrani cu bietii locitori scapati de feru si de lantiu si retrasi in trensii de fric'a si din calea ordeloru selbatece.

Acést'a este istori'a, starea si sórtea Daciei nu-mite ferice sub Adrianu, in tempu de preste cincí sute de ani. Cincí sute de ani sub tóte speciile de barbari dela Goti si Huni pana la Avari. Cincí sute de ani de suferintie si doreri; cincí secle amare pre-ste un'a gínte de abia inradacinata in nou'a s'a pa-tria, si nici unu Mariu, care se mai sfaríme pre-acesti Cimbri si Teutoni, veniti numai sub altu nume, nici unu parinte, Traianu se'si apere minoreiú sei fii. Óre nn suntu acestea tunete si trasnete preste capulu bieteloru colonii romane — strabunii nostri?!

Ci acestu torénte indelungatu de barbari inca s'a scursu fora picu de urma, si a probatu in tóta evidenti'a proverbialu: „ap'a trece, petriile remanu.“ Gíntea nóstra n'a peritu! Si de este se'mi esprimu un'a multiamita, atunci acést'a o facu „antaiú catra Tine parente a-totutienetoriule,“ care sci conservá unu poporu prin mii de nefericiri, si n'ai lasatu se piéra un'a gínte din diei provenitória; si a dou'a, catra voi betraniloru Carpati,“ cari cu speluncele si

codrii vostri ati fostu unu asilu mantuitoriu in tem-puri grele de cercare pentru strabunii gíntei nóstre. Da, sabi'a barbarulú nu patrunse pretotindenea, si dupa tempestatea migratiunei gíntiloru erá se resara gíntei nóstre altu sóre de libertate, de cultura, de vietia nationale, si in urma de unire si de prosperare. Ci, o fatalitate! nu trecú de un'a suta de ori globulu nostru in giurulu focului solariu, si venira ultimii fili a'i Asiei pre acestea locuri; si inca cá se nu se mai duca pana in diu'a de astáji, si cu eli... noue suferintie, noue doreri, pláge si mai adanci!...

In adevéru, cautandu indereptu la istori'a gíntei nóstre si respective a natiunei romane din acést'a patria dulce dupa cuventele parentelú literaturéi ro-mane: „dela inceputulu seclului a'lu II-lea, si pana preste midiuloculu seclului alu 19-lea mai cà nu a-flamu decatu numai dile de lacrime, de doreri si de suferintie de tóta form'a, ér' dilele de bucuria pen-tru poporulu romanu si pentru natiunea nóstra in specie a fostu mai pucine si mai rari decatu pen'a de corbu albu.“

Lasu altoru mai competenti si istorici se spuna suferintiele patriei nóstre mai bine de 800 ani incóce, invasiunile straine, turcesci, tataresci si ale altor'a, inpilari, captivari, plage ceresci de fómete si pesti-lentia. Cu tóte cà si acestea au fostu amare pentru desimea si marimea lorú, totusi ele nu distrugu nici perdu unu poporu. Voiú memora inse un'a plaga generalisata din nefericire in evulu mediu cu pucine esceptiuni mai preste tóta Europ'a, ci simtita cu do-rere mai mare de gíntea nóstra si aprópe de a'i fi fatale esistintiei: „feudalismulu civile si besericescu.“ Acést'a a fostu securea la arborele nostru nationale. Elu ne-a desfacutu dela trunchiu surcelele nobile: familiile inalte aristocrate, cari pentru functiuni schim-bara religiunea, si in fine 'si uitara si originea. — Elu, si respective celu bisericescu anteiú catholicu, apoi calvinu, ne-a proscrisu si lovitú religiunea, si sub principii patriotici ne-a persecutatu capii, ne-a subtrasu multime de credintiosi, si s'a adoperatu prin momelú si fortia a castigá intregulu; ci fora resul-tatu! Grati'a resolutiunei brave si constánte a preo-timei, care sciú se suferé si se-si apere turm'a. Feu-dalismulu civile — iobagi'a? Dara cumu o se-i potú cunósce eu unu teneru, négra-i facia in tóta uritiu-nea? Intrebati, ve rogu, pre betrani, déca nu acést'a i-a adusu la sapa de lemnú, déca nu elu le-a luatú totulu, déca nu elu le-a incarcatú pre spate sarcini mai grele decatu erucea, dupa cumu se plansera tie-renii in anulu 1437; déca nu elu i-a tienutu legati de glia, si déca in urma, ce a fostu reulu reledoru, nu elu a intensu si tienutu preste eli velulu de mórte alu nescientiei si alu ignorantiei, caus'a de nimicire a ori-carui poporu?! Pentru acestu feudalismu fatale 'si dederá man'a celea trei natiuni la Capaln'a 14. Sept. 1437, si pentru predomnire isi facura gíntea nóstra se póta esclamá cu profetulu: „priviti! cumu 'si impartira vest-muntele mele lorú-si, si pentru camesi'a mea au arun-

catu sorti.“ Acestu fendalismu se inaspri pana la escesu in 1514 dupa caderea nefericitului Dósi'a.

Nu voliescu se negu, cà fendalismulu nu ar fi fostu pretutindenea fatale, nu, cà-ci elu a fostu plag'a poporaloru unu síru de secle; ci la noi se mai agravà prin diferinti'a de sange si natiune acelor ce ne au predomñitu, prin atacuri la limba si esistintia nationale, in càtu unu strainu (Bonfiuiu) se afla indemnatu la cuvintele: „cà romanii se-au vediutu a se luptá nu atátu pentru viétia, càtu mai vertosu pentru limba.“

Inse precumu tóte relele, 'si dede si acesta preste capu. Dein cuibulu culturei moderne se incepù persecutiune asupra-i. Feudalismulu se misca, se clatina, se restorna, se spulbera cu unu trou alaturea; idei noue, scantei de viétia si libertate se divulga si implu lumea. — Ele batura la portile de arama ale toturoru feudaliloru si ale curtiloru ruginite de atáta vechime, si inca batura cu vehementia prea mare, in càtu multi se infiorara de ele. La ivirea loru ele erau nobili, limpedi, frumoase, anuntiatórie de fericire si atragutorie, in càtu nobilulu Lafayette facùndu-si una imagine despre complexulu loru dise cu prevedere profetica, cà revolutiunea dein 1789 nu va pausá. pana nu va face rotundulu Europei; dorere inse, cà pentru multe resistintie ce li se cruciara, ele luara in corendu unu caracteru sangerosu, de acea amu disu cà ele batura cu vehementia pré mare. — Sórele libertatei se inbracà in sange. — Inca un'a diumetate de seclu s'a cerutu, pana candu ele se póta strabate printre stancile, ce li se puneau in cale. Dar dupa acea diumetate de seclu la anulu Dlui 1848 revolutiunea dein Fauru dein Parisu realisà in fine profeti'a virtuosului, liberalului si nobilului Lafayette, ea face incungiurulu Europei, si in calea sa trecu si murii chinesisca ai statului nostru, ne aduse alta viétia, ne deschise calea la libertate. Ideile ei inse, ideile tempului modernu, ideile bénelui nationale aflara campulu deja preparatu la noi. Atunci noi nu mai orbecamu in intunereculu seculiloru trecuti, aveamu si avuseramu lucéferi, cari ne condusera la diorii de lumina ai ideiloru moderne. Fundamentulu redesteptarei nóstre nationale se puse inca dein seclulu a'lu 18-lea, gratia zelului si simtiementului nationale a'lu unoru barbati de a'i nostri. Fundamentulu redesteptarei nóstre dein letargia si alu propasirei catra viétia noua se puse prin fundarea instituteloru de invetiamentu din locu*) de catra neuitatulu Archiereu Inocentiu Miculu Clainu, care pastoru dein 1729—1744, si acést'a redesteptare se continuà in urma'i cu zelu demnu si de alti apostoli ai romaniloru.

Nici-odata gintea nóstra nu va poté fi deplinu recunoscutória acelu mare archiereu martiru pentru binele ei, Inocentiu Miculu, autorulu sorgintei prime

de cultur'a nóstra nationale, a acestoru palestre frumoase si maretie, din cari s'au respanditu si la noi ideile noue de lumina si progresu si doru de libertate, pentru cari au lucratu, traitu si moritu intre alti, trei barbati ai gintei nóstre.

Pre candu gintea romana gemea sub jugulu iobagiei, alu ignorantiei, éta cam cu finea seclului trecutu si cu inceputulu celui presente vedemu a se ivi in patri'a nóstra unii barbati epocali, cari cu voce potente strigara dupa cumu dice ilustrulu si nefericitulu barbatu d-lu Papiu Ilarianu: „desteptati-ve romani dela resaritu fili ai Romei si frati ai latiniloru dela apusu,“ si Romanii incepura a veni la cunoscinti'a de sine. — Idei'a nationalitatei si a romanismului prinse radecini afunde in anim'a unoru barbati bravi, cari apoi cá nisce falinarie, cá nisce lucéferi desteptara acesteia idei in apesat'a si multu cercat'a nóstra natiune.

Fora a'i poté numi pre toti, voliescu numai se revocu cu acést'a ocaziune memori'a celoru trei barbati, cari prin cunoscintiele loru celea vaste si inalte ne chiamara dein amortiel'a seculiloru trecuti la cunoscinti'a de noi insine; cari n'au crutiatu ostenel'a, ma batjocoriti de ignorantii si idiotii tempului acelu'a, ratacindu unii dein densii dein locu in locu, insetati de a'si procurá scienti'a, se aratara pre orisonulu natiunei cá nisce lucéferi stralucindu, si cari celi dein tainu au deschisu precumu dice renumitul Ilarianu: „cartea limbei si adeverat'a carte a istoriei romane.“ Acesti apostoli a'i romanismului suntu: Samuilu Clainu, George Sincaiu si Petru Maioru. Acesti trei genii stralcicira prin taptele loru celea maretie atatu pre carier'a cea santa a bisericei nóstre, catu si pre cea nationale, cultivandu sr studiandu de o parte cu cea mai mare laboriositate autonomi'a bisericei nóstre, ingrigindu, cá nimicu se se stirbe dein datinile ereditate dela stramosi, precumu se incercau inamicii bisericei nóstre de pre atunci; ér' de alta parte cultivandu limb'a si literatur'a limbei romane, aretara contrariloru, cà romanii inca posedu limb'a si literatur'a loru, si inca limba cu multu mai sonora si mai armonioasa decatu multe alte limbe.

Natiunile cá si individii, déca nu cauta si nu considera trecutul, nu voru sci se indrepte venitoriulu, cà-ci trecutul e scól'a venitoriului. Mai incolo natiunile trebuie, ma au obligatiunea principale a'si cunosce barbati bravi si mari, cà-ci recunoscinti'a este virtutea cea mai frumoasa pentru individuu si poporu; si apoi óre cine ar' poté meritá in gradu mai superioru acést'a recunoscinti'a dein parte-ne cá acesti triumviri nationali: Sincaiu, Clainu, Maioru, primii apostoli ai romanismului, regeneratorii si cultivatorii literaturai si culturei nóstre, in cari tóte fibrele batea pentru binele comunu nationale, cari isi pusera si viétia pentru ideile loru, si morira intre straini.

Departa de a poté satisfice P. O. Publicu cu nisce biografii complete, cari suntu mai pre susu de pucinele mele cunoscintie, voliescu numai, cá rele-

*) Blasiu.

vandu unele fapte ale acestoru trei barbati, se punu unu indemnu, unu impulsu in animile n6stre, de imitare si de o placuta aducere amente a acestoru barbati meritati si martiri, c6 numele loru se descepte totu-d6nn'a in noi souveniri dulci, curagiu de imitare, putere spre conlucrarea binelui nationale, constantia si taria barbat6sca in ori-si ce impregiurari, fia si celea mai critice — caracteru nepetatu, firmu, solidu, si idei adeverate, sanetose si salutare, si se fimu convinsi, c6 d6ca toti cati cun6scemu aceste nume scumpe, amu imit6 intru t6te si calitatile loru laudabili, natiunea n6stra si-ar' depune vestmentulu de doliu portatu mai fora intrerumpere 17 secle, si ar' suride pentru bravur'a si buna-portare a fililoru ei, 6r' facia cu alte mame natiuni mai favorate pana acumu, ar' castig6 respectu si considerare.

Ac6sti trei barbati, modelulu tempului in care au traitu, erau simpli in privint'a imbracamintei esteriore, de-6rece au fostu nisce simpli calugari, f6rte modesti in totu respectulu, dar' cu atat'a mai tare straluciau in privint'a vestmentulu interioru, cu respectu la vestmentulu anemei, eli au fostu dotati cu talente mari, simtiulu umanitatii si alu dreptului omenescu. Dar' se trecu la capulu lucrului.

(Va urm6).

Universitatile Austriei propriu dise.

Populatiunile universitatiloru merita c6 se ni le insemnamu si noi din cause f6rte grave.

In a. 187⁵/₆ populatiunea universitatiloru austriace in t6te facultatile loru a fostu

Universitatea dela Vien'a	studenti	3253
" " Praga	"	1875
" " Gratiu	"	878
" " Eniponte (Innsbruck)	"	814
" " Leopole (Lemberg)	"	918
" " Cracovi'a	"	587
" " Cernauti	"	209

Numerulu totale alu studentiloru 8961

Dein acea tenerime au fostu dupa nationalitate 4162 germani, 1540 cecho-slavi, 1338 poloni, 454 ruteni, 194 sloveni, 223 serbi, 354 italieni, 396 ungureni, 111 de alte nationalitati. Despre studentii de nationalitate daco-romana s6u ostromana, cumu ne dicu austriacii in statisticele loru, nu aflamu in ce numeru sunt pe la universitati. Unde se stea ascunsi romanii, intre cei 396 ungureni, s6u la cei 111, s6u in ambele acestea cifre? Noue casulu dein urma ni se pare mai probabile. Dein raportulu „Romaniei june“ dela Vien'a vedemu, c6 membrii ordinari ai aceleia era in a. tr. 92, toti studenti. Romani inse mai inv6tia si pe la alte universitati de ale Cislaitaniei, anume in Gratiu, Cernauti, unii si la Prag'a. Intr'aceea noi nu amu ave6 se stamu nici acilea, ci se cautamu cu de a meruntulu, c6ti juni de nationa-

litate roman6sca dein romanimea intr'6ga se afla in dilele n6stre pe la t6te universitatile dein Europ'a, c6ti si la alte institute inalte, precumu politehnice, militare, nautice, academii de belle arte, facultati juridice si theologice singuratece, c6 numai asia vomu sci, de ce puteri avemu se dispunemu in ac6sta lupta inversiunata pentru existentia. Ac6sta cestiune o aru putea deslega relative mai usioru chiaru studentii dela universitati prin corespondentie, aleg6ndu'si unu locu, de es. Vien'a s6u Parisulu, in care se se adune datele dela t6te institutele superiori, incep6ndu dein Roman'a (Bucuresci, Iassi), trec6ndu pe la Sibiuu, Clusiu preste Cernauti, Prag'a, Vien'a, Gratiu, la universitati de ale Germaniei, de acolo la Bruxell'a, Parisu Z6rich, apoi la Itali'a pana la Rom'a, c6 ci preste totu avemu fii de ai nostrii la studiile mai inalte. Unu cathologu redactatu in sensulu acesta este astadi adevrata necesitate si punctu de on6re nationale pentru noi.

Populatiunea Germaniei. Cu finea an. 1875 se facu recensimentu s6u numeratura noua o populatiunei de pre intregulu teritoriu alu Germaniei unificate, adeca cu Prussi'a cu totu, si s'au aflu 42,756,910 suflete de locuitori, dintre carii la 6¹/₂ mili6ne sunt slavi, preste 1 milionu francesi si italiaui, ¹/₂ milionu evrei. Slavii sunt in Silesi'a, Posnani'a, Prussi'a propriu disa, Hannovera, Saxonia etc., 6ra la Renn francesi; toti ceilalti sunt germani. T6ta ac6sta populatiune de apr6pe 43 mili6ne, se afla pe unu teritoriu numai circa de 10,000 miluri patrute. Deci, nu are nimeni cauza de a se mira, d6ca migratiunea germaniloru nu p6te inceta nici odata, ci avemu numai se judecamu consecentiele. Imperiulu austro-ungur. are (dupa perderea Venetiei) pe 11,306 mil. patr. 35¹/₂ mili6ne de suflete. Dreptu c6 Bohemi'a, Moravi'a, Austri'a sunt preste mesura populate, dara cu at6tu mai pucini locuitori au alte mai multe provincii ale acestei monarhii, si totusi cate migratiunii!

Siematismu baserieescu.

Natiunea n6stra gimte f6rte tare lips'a de informatiuni exacte despre starea cleruriloru sale. Unulu din midiul6cele cele mai eficaci pentru scopulu acesta este siematismulu s6u cathologulu, cum amu dice statisticu alu unui cleru; de aceea ar fi prea de doritu, c6 macaru la cate 4—5 ani odata se se publice pentru fia-care diecese si archidiecece siematismulu clerului respectivu, inavutitu cu t6te informatiunile statistice necesarie.

Dilele acestea ne veni dela mana binevoit6ria „Siematismulu veneratulu cleru alu archidiecesei metropolitane greco-catolice a Alb'a-Iuliei si Fagarasiulu pre a. 1876.“ In Blasiu mai esisera inainte de restaurarea metropoliei, doue siematisme, unulu si celu de antaiu pe anulu 1835 si alu doilea, s6u d6ca voimu se ne esprimamu asia, a doua editiune recificata, pe a 1842. Amendoue acelea siematisme sunt redactate in limb'a latina, care pana in acelea tempuri era si limb'a diplomatica a tieriei. Din periodulu nou alu metropoliei cun6scemu inca numai siematismulu publicatu pe an. 1871, dupa care urm6 acesta pe 1876.

Prin infientierea celor doue episcopii sufragane, diecesea Fagarasiului transformata in arhidiecese fu redusa dela marele numeru de 1360 parochii si 602 filie numai la 722 parochii si 435 filie; dara chiaru si acestea cifre reprezenta unu numeru prea respectabile pentru ori-ce arhidiecese dein lumea christiana, a carei missiune pre catu de grea, pe atatu de sublime este a inainta fericirea temporale si eterna a populatiunei din care este compusa.

Din siematismulu acesta se pôte cunoște organismulu intregu eclesiasticu si scolasticu alu arhidiecesei, in a carei frunte sta astadi Escel. sa preasantitulu Doimnu Archiepiscopu si metropolitu Ioanu ev- Vancea, alesu in 11 Augustu 1868, instalatu in 11 Aprile 1869.

Vener. capitulu e compusu din 10 canonici, carii sunt totu-odata asessori consistoriali, au si alte diverse officia, specificate fia-care la loculu lor. Santulu scaunu metropolitanu sub presiedenti'a arhidiecesei metropolitu are cu totii 30 asessori consistoriali, cà-ci adeca protopopii actuali si onor. inca se numera intre asessori.

Districte protopopesci sunt 39. Numerulu sufletelor gr. catholice. dein arhidiecese 370.132. Prunci scolari 36.527.

Preoti sunt 712 era parochii vacante in a. 1876 era 91. Theologi carii au terminatu studiele, dara inca nu s'au chirotonitu, numai 25; theologi in seminaru cu cursu de patru ani 62; theologi esteri 19. Alurni in scól'a pedagogica (preparandia) 23.

Professori de theologia 7. Profesori gimnasiali 15. La scól'a normala de baieti in Blasiu 1 directoru, 3 profesori; la cea de fetitie 1 directoru, 1 professore, 2 profesori. La cea din Orlatu 4 (cu catehetulu). La cea din Reginu si Vaida-recea, tqtu cate 4. La cea din Ohab'a 3.

BIBLIOGRAFIA.

Foile periodice romanesci in Transilvani'a si Transilvani'a pe anulu ce trece 1876.

Laboriós'a redactiunei a Predicatorului si a Cartiloru saténului romanu publicà cathalogulu foiloru nóstre periodice câte esu dincóce de Carpati in urmatóri'a serie, pe care ne tienemu si noi de placuta datoria a o reproduce cu adaosulu votului nostru, cá Ddiu se le tiena, crésca si perfectionedie pe tóte.

Gazet'a Transilvaniei, matrón'a multa meritata a diurnalisticei romane, ese — de 39 ani — in fiesce-care septemana de dóue ori, Miercurea si Duminec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 10 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 5 fl., pre $\frac{1}{4}$ anu 3 fl. v. a. Redactoriu e Iac. Muresianu. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Brasiovu.

Telegrafulu romanu, diariu politicu, ese — de 24 ani — in fiesce-care septemana de doue ori, Duminec'a si Joi'a, totu la doue septemani cu adaosulu Foisioréi scolastice, economice si literarie. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 8 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 4 fl. v. a. Redactoriu e Nicolau Cristea. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Sibiu.

Albin'a, diariu politicu, ese — de 11 ani — in fiesce-care septemana de trei ori, Miercurea, Vinerea si Duminec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 10 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 5 fl., pre $\frac{1}{4}$ anu 2 fl. 50 cr. v. a. Redactoriu e Ioanu Ciocanu. Prenu-

meratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Budapest'a.

Transilvani'a, diariu literariu, totu odata organulu officiosu alu asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, ese — de 9 ani — in 1. si 15. a fiesce-carei June. Pretiulu de prenumeratiune pre anulu intregu e 3 fl., éru pentru membrii asociatiunei transilvane numai 2 fl. v. a. Redactoriu e Georgie Baritiu. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la „Comitetulu asociatiunei transilvane in Sibiu.“

Famili'a, diariu beletristicu si enciclopedicu, totu odata organulu officiosu alu societatiei pentru infientierea unui fondu de teatru romanu, ese — de 12 ani — in fiesce-care septemana odatá, Duminec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 10 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 5 fl., pre $\frac{1}{4}$ anu 2 fl. 70 cr. v. a. Redactoriu e Iosifu Vulcanu. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Budapest'a.

Scól'a romana, diariu pedagogicu si didacticu, ese — de unu anu — in fiesce-care septemana odatá, Vinerea. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 5 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. 50 cr. v. a. Redactori editori suntu Basiliu Petri si Ioanu Candrea. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Sibiu.

Predicatoriulu saténului romanu, tóia bisericesca, pentru predici si alti articuli din sfer'a bisericesca. Cursulu III. Anulu 1877. Ese in fasciclii lunari câte de dóue-trei cóle, cuprinse in invelitória de $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ cóla, si publica: a) predice pre dumineci, serbatori si diverse ocasiuni, deosebita atentiune merita predicele publicate dupa santulu Ioanu gura-de-auru, s. Vasiliu celu mare, s. Ioanu Damascenulu si alti santi parenti si oratori celebrii ai bisericeii In Christosu; b) biografiele celoru mai celebrii barbati (arhidiecesei, episcopi s. a.) ai bisericeiloru romane, din candu in candu si biografi'a a câte-unui santu parente alu bisericeii resarítene (s. Ioanu gura-de-auru, s. Vasiliu celu mare s. a.); c) diverse tractate teologice, morale, pastorale s. a.; d) poesii religióse, morale si preste totu literarie; e) istorióre si proverbie morale, precumu si ori-ce cuvinte intiepte si alte amenunte aplicabile la predice si alte elaborate religióse si morale. Pre invelitória se insemna: revista bisericesca, scolastica si literaria. — Pretiulu de prenumeratiune pre anulu intregu va fi numai 4 fl. v. a. Pentru Romani'a si strainatate 10 lei n. (franci), care inse va fi a se solvi inainte baremi de diümetate. Prenumerantii „Predicatoriului saténului romanu“ avendu totusi obligatiunea morale de a castigá pentru acésta scriere poporala, baremi câte unu prenumerante.

Economulu, diariu pentru economia, industria si comerciul, ese — de 4 ani — in 1. si 15. a fiesce-carei lune. Redactoriu e Stefanu Popu. Impreuna cu Fól'a scolastica, diariu pedagogicu-didacticu, ese — de 4 ani — in 1. si 15. a fiesce-care lune. Redactoriu e Ioanu M. Moldovanu. Pre-

tiulu de prenumeratiune la ambele pre 1 anu e 5 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 2 fl. 50 cr., la ori-care din dóue pre 1 anu 3 fl. v. a. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la „Administratiunea Economului in Blasiu.“

Higien'a si scól'a, diariu pentru sanetate, educatiune si instructiune, ese — de unu anu — in fiesce-care luna odata. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 2 fl. v. a. Redactoriu e dr. Vasiciu. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Temisiora.

Siedietórea, diariu poporalu de petrecere si invetiatura, ese — de 2 ani — in fiesce-care luna odata câte $\frac{1}{2}$ cóna. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 1 fl. v. a. Redactoriu e Iosifu Vulcanu. Prenumeratiunile suntu a se indreptá la redactiune in Budapest'a.

Cartile saténului romanu, scriere lunaria, pentru trebuintiele poporului romanu. Cursulu II. Anulu 1877. Va esí in fiesce-care luna cate un'a carte de o cóna cuprinsa in invelitória — si va publicá: a) Istori'a Romaniloru — dela Traianu in cónce — tractáta pentru poporulu romanu in forma de dialogu; b) cunoscintie din economia, industria, medicina s. a.; c) istorióre si novele morale si sociale, de invetiatura si petrecere; d) poesii vechi si noue, mai cu séma de acelea, cari atingu mai de-aprópe poporulu nostru si impregiarile, in cari elu a traitu si traiesce; e) anecdote, proverbie si cuvinte intielepte de invetiatura si petrecere. Pre invelitória va insemná: unele si altele din lumea mare. Pretiulu de prenumeratiune pre anulu intregu va fi numai 1 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainatate: 4 lei noi (franci), care inse va fi a se solvi (plati) inainte.

Gazete de veselia si petrecere:

Gur'a satului, diurnalu glumetiú sociale-politic-tocu, ese — de 16 ani — in fiesce-care septemana odata, Marti'a. Prenumeratiunile se primescu in tóte dilele la redactiune in Aradu cu cate 8 fl. pre anu, 4 fl. pre $\frac{1}{2}$ anu, 2 fl. pre $\frac{1}{4}$ anu. Invetiatoriloru si carturariloru mai seraci se dá acésta gazeta de veselia si petrecere cu pretiulu de 5 fl. v. a. pre anulu intregu. Redactoriu e Mircea B. Stanescu.

Cocosiu-rosiu fóia umoristica poporala cu ilustratiuni, ese — de 2 ani — in fiesce-care septemana odata, Dominec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre 1 anu e 6 fl., pre $\frac{1}{2}$ anu 3 fl. Redactoriu e Iosifu Puscariu. Prenumeratiunile suntu a se face la redactiune in Brasiovu.

Dilele acestea ne vení érasí una carte la mana, care nu ar' trebui se lipsésca dela nici o familia, in care se afla vreunu membru care scie citi, cà-ci aci este ceea ce se numesce filosofi'a poporului.

Proverbele romaniloru, adunate si edate de I. C. Hintiescu. Sibiiu, 1877. Formatu 8-vo micu,

pag. 210. Pretiulu numai 65 cr. cu post'a. Dela 1/13 Ian. se va afla la tóte librariile. Vomu mai reveni la acésta carte.

Tótu dela acelu editoriu au esitu de sub tipariu urmatóriele carti si se afla de vendiare la Frank & Dressnandt, librari in Brasiovu:

Cantece de Irodi la nascerea Domnului. 20 cr.

Intemplantile lui Pacala. 20 cr.

Patianete multu cercatei Griselde. 20 cr.

Avisu. Toti patriotii si amicii literaturéi romane suntu rugati, cá se binevoiesca a 'mi trimite colec-tiuni potrivite, cu conditiunea, cá acestea se se tiparésca intr'o a doua editiune a acestei carti, care credu ca va fi de lipsa mai tardiu. *Editoriulu.*

— Tipografi'a Ios. Drotleff & C-nie in Sibiiu ne face cunoscuta scierea atátu de rara pe terenulu literaturéi nóstre, cà

Calindarulu bunului economu pe anulu 1877 intocmitu de D. Comsia si Eugenu Brote (cu mai multe ilustratiuni intercalate in tecstu) ese si in a dou'a editiune. Pretiulu 45 cr. v. a.

Aici in Brasiovu ori-ce carti romanesci se potu trage prin librariile locali si anume prin dd. Frank & Dressnandt piati'a pómelor.

Femeile de Peterzani, trad. de Iunius, costà 35 cr. v. a.

In Sibiiu la librari'a Iulius Spreer (Sam. Filtsch) se afla atatu carti romanesci, catu si requisite scolastice, charte, globuri s. c. l. in mare varietate.

Asemenea in Clusiu la Io. Stein.

In Aradu la librari'a Maur. Klein jun.

Raportulu anuale alu societatiú academice sociale-literarie „Romani'a juna“ in Vien'a. Anulu administrativu 1874/5, din 1. Octobre 1874 pana in 30 Sept. 1875. Localitatea societatiú: VII., Kirchberggasse Nr. 5. Vien'a 1875. Proprietatea societatiú Tipografi'a Mechtaristiloru (Seidl-Mayer).

Cá respunsu la diverse intrebari:

Fabric'a de charteia mechanica dela Zernesci a reintratu, dupa pansa numai de 3 luni, in deplina activitate inca dela Maiu a. trecut, producendu intocma cá si in cei 19 ani trecuti, tóte calitatile coprinse in pretiu curentulu seu, éra mai virtosu de scrisu si de tipariu pana la velina cu lustru, in diverse calitati, dupa care sunt calculate si pretiurile fórté moderatu. Singurulu magazinu séu depository mare alu acestei fabrice este aici in Brasiovu la ddloru Fratii Stanescu, la care se si potu adressá tóte comandele pentru formatele usitate, de care se afla totudeauna in magazinu, éra pentru cele neusitate, extraordinarie, se da comanda de adreptulu la directiunea fabricei spre executare prompta. Pretiurile fixe; comptantu cu rabatu dela 3 pana la 5%, in proportiunea sumei.